

8. Vývoj v letech 1970–2011

8.1. Obyvatelstvo

Po 40 letech sídelních změn ubylo v kraji celkem 56 obcí.

Ve čtyřicetileté časové řadě lze vidět změny celkového počtu obcí v kraji a také změny počtu obcí v jednotlivých velikostních skupinách. Na počátku sledovaného období měl Zlínský kraj celkem 361 obcí, které se v průběhu 40 let včleňovaly nebo zase osamostatňovaly, až na konci sledovaného čtyřicetiletého období bylo v kraji celkem 305 obcí.

V podstatě by se dalo říct, že po včleněných nebo sloučených obcích v sedmdesátých letech se v průběhu následujících let, ve kterých se některé obce osamostatňovaly, již počet obcí ani přibližně nevrátil k výchozímu stavu (úbytek 56 obcí). Lidem tedy zřejmě život ve větších obcích vyhovoval.

Samozřejmě že s včleňováním obcí do větších nebo naopak s osamostatňováním obcí se měnil i počet obyvatel v jednotlivých velikostních skupinách obcí. Aby se mohly počty obyvatel a další související ukazatele srovnávat v časové řadě, byly pro tuto kapitolu zpracovány údaje za obyvatele s trvalým pobytem.

K minimálním změnám za 40 sledovaných let došlo ve velikostních skupinách obcí do 199 obyvatel (podíl obyvatel v jednotlivých letech sčítání se pohyboval od 0,1 % v roce 1991 do 0,5 % v roce 1970) a ve skupině od 200 do 499 lidí (podíl od 4,1 % v roce 1991 do 6,1 % v roce 1970). Ve skupině obcí od 500 do 999 lidí byly změny podílů obyvatel již výraznější. Pohybovaly se od 11,4 % v roce 1980 do 17,1 % v roce 1970 a při ostatních sčítáních se již hodnoty podílů k 17 % ani nepřiblížily (druhý nejvyšší podíl obyvatel v této skupině byl 12,5 %, a to v roce 2011). Obdobně to bylo ve skupině od 1 000 do 4 999 obyvatel. V počátečním roce sledovaného období činil dosažený podíl 37,1 % a v ostatních desetiletých intervalech byly již podstatně nižší. V letech 1991 a 2001 činil podíl obyvatel shodně 26,6 % a v následujícím sčítání vzrostl na 28,2 % osob. Skupina obcí s 5 000 do 19 999 obyvateli měla na počátku sledovaného období 19,3 % podíl a v následujících desetiletých intervalech podíl kolísal mírně nad 20 % až při sčítání 2011 činil 22,6 %. Nejvýraznější změna podílů obyvatel se projevila ve skupině obcí s 20 tisíci až 49 999 obyvatel. Na začátku období byl vypočítán podíl 8,0 % a v následujících sčítáních byl výrazně vyšší (kolem 20 %) a v roce 2011 proti sčítání 2001 mírně poklesl na 18,4 %. V poslední největší skupině s jednou obcí kraje s 50 tisíci a více obyvateli se podíl jejich obyvatel pohyboval od 11,8 % (1970) do 14,2 % (1980 a 1991) a roce 2011 dosáhl 12,9 % ze všech obyvatel kraje.

Celkově na konci sledovaného období se podíly obyvatel proti počátku období v jednotlivých velikostních skupinách obcí změnily. Ve skupinách obcí do 4 999 obyvatel došlo mezi počátkem a koncem sledovaného období ke snížení podílu obyvatel kraje o 14,8 procentních bodů (celkem o 63 220 obyvatel). Naopak v obcích s 5 tisíci a více obyvateli jejich podíl vzrostl o 14,8 p.b., tj. o 102 545 osob. Vzhledem k tomu, že se během 40 let v první skupině obcí snížil i jejich počet (o 62 obce) a ve druhé skupině obcí naopak 6 obcí přibylo, je vidět, že lidé směřovali své bydlení do větších obcí. Z posledního desetiletí je však jednoznačné, že přibylo obyvatel v obcích od 1 000 do 4 999 obyvatel a ve všech ostatních, větších i menších, obyvatel ubylo. V posledních deseti letech lidé tedy směřují své bydlení do středně velkých obcí.

Z výsledků jednotlivých sčítání je zřejmý vývoj počtu obyvatel kraje. Na počátku sledovaného období měl kraj celkem 550,5 tis. osob. V následujících deseti letech jejich počet výrazně vzrostl, a to téměř o 41 tis. lidí. V devadesátých letech obyvatel stále přibývalo, ale nárůst se značně zpomalil. Jejich počet se zvýšil o 5,6 tis. osob. V posledních dvou sčítáních však počet obyvatel kraje klesal, a to v roce 2001 o 1,9 tis. osob a 2011 o 5,2 tis. lidí.

Podíly mužů a žen v jednotlivých letech sčítání se měnily jen nepatrně. Největší podíl žen a současně nejmenší podíl mužů byl vypočítán v roce sčítání 1991 a 2001 (žen bylo 51,3 %). Naopak nejmenší podíl žen a největší podíl mužů byl zjištěn v počátečním a konečném roce období (žen bylo 51,1 %).

Tab. 8.1 Vývoj sídelní struktury podle velikostních skupin obcí (na území kraje platné k 26. 3. 2011)

	1970		1980		1991		2001		2011	
	počet obcí	podíl bydlících obyvatel (%)	počet obcí	podíl bydlících obyvatel (%)	počet obcí	podíl bydlících obyvatel (%)	počet obcí	podíl bydlících obyvatel (%)	počet obcí	podíl bydlících obyvatel (%)
Kraj celkem	361	100,0	269	100,0	278	100,0	304	100,0	305	100,0
v tom obce s počtem obyvatel:										
do 199	17	0,5	8	0,2	7	0,1	17	0,4	18	0,4
200 - 499	94	6,1	68	4,3	72	4,1	89	5,1	84	5,0
500 - 999	134	17,1	93	11,4	99	11,6	100	12,1	101	12,5
1 000 - 4 999	102	37,1	81	26,7	80	26,6	78	26,6	82	28,2
5 000 - 19 999	11	19,3	14	23,1	14	20,7	15	23,1	15	22,6
20 000 - 49 999	2	8,0	4	20,1	5	22,7	4	19,0	4	18,4
50 000 a více	1	11,8	1	14,2	1	14,2	1	13,6	1	12,9

Poznámka: obce byly zařazeny do velikostních skupin podle počtu obyvatel zjištěného při příslušném sčítání

V členění obyvatelstva podle produkčních věkových skupin jsou vidět výrazné rozdíly. Skupina dětí, tj. osoby ve věku od 0 do 14 let, se během sedmdesátých let zvýšila o 12,5 %. V následujících zhruba desetiletých intervalech jednotlivých sčítání se jejich počet již pouze snižoval, a to do roku sčítání 1991 o 9,7 %, 2001 o 24,1 % a 2011 o 16,0 %. Situace u osob ve věku 15 až 64 let byla zcela odlišná. Mezi jednotlivými sčítáními docházelo vždy k nárůstu jejich počtu (nejvýraznější byl mezi lety 1980 a 1991, a to o 6,0 %) až do posledního sčítání v roce 2011, kdy se jejich počet snížil o 1,4 % (o 5,7 tis. osob). V poproduktivní skupině, tj. u osob ve věku od 64 a více let, byl vývoj zase trochu jiný. Po 23,8 procentním nárůstu v sedmdesátých letech se v dalších deseti letech projevilo snížení o 3,7 % a v následujících sčítáních v letech 2001 a 2011 již docházelo ke zvyšování (o 12,8 % a 19,9 %).

V členění produktivních skupin podle jejich podílů v jednotlivých letech sčítání je zřejmý u předproduktivní skupiny (děti ve věku 0 až 14 let) od roku 1980 plynulý pokles v letech následujících do snížení podílu dětí na 14,0 % v roce 2011 (v sedmdesátých letech nárůst podílu o 1,1 p.b. na 24,3 % v roce 1980).

Podíly osob produktivní skupiny (ve věku 15 až 64 let) se po zmenšení podílu v sedmdesátých letech o 2,8 procentního bodu na 63,0 % již jen zvyšovaly až na 69,4 % v roce 2011. Podíly osob poproduktivní skupiny (ve věku 65 let a více) se pouze zvyšovaly, a to z 11,0 % v roce 1970 na 16,6 % v roce 2011.

Vzdělanost v kraji vzrostla. Od sčítání v roce 2001 se zvýšil podíl osob se středním vzděláním s maturitou a vyšším o 4,0 % a vysokoškolským o 4,4 %. Naopak klesl podíl osob se vzděláním středním a vyučením o 2,7 % a se základním a nedokončeným o 5,6 %.

Protože údaje o nejvyšším dosaženém vzdělání obyvatel ze sčítání 1970 nejsou dostupné, lze vzdělanostní strukturu obyvatel hodnotit pouze za 30 let, tedy od sčítání v roce 1980. Při hodnocení se vycházelo z podílů obyvatel příslušného dosaženého stupně vzdělání ze zjištěných hodnot. Ze zjištěných dat je zřejmý růst vzdělanosti v kraji. Výrazný pokles za třicet let, a to o 28,5 procentního bodu, byl zachycen u základního vzdělání, vč. neukončeného. Během 30 let se snížil podíl občanů se základním a případně s neukončeným vzděláním z 48,0 % v roce 1980 na 19,5 % v roce 2011. V ostatních stupních vzdělání byl zjištěn nárůst. U středního vzdělání včetně vyučení vzrostl podíl za třicet let o 3,8 p.b. a v roce 2011 tak dosáhl 36,8 %. Úplné střední vzdělání (s maturitou) a vyšší se zvýšilo plynule celkem o 16,4 p.b. na 31,6 % v posledním roce sledovaného období. U vysokoškolského vzdělání byl zachycen nárůst také bez přerušení a činil 8,3 p.b. a dosáhl na 12,1 %.

Změny ve vzdělanostní struktuře za posledních deset let byly také výrazné. Základní vzdělání (vč. neukončeného) se snížilo o 5,6 procentního bodu a střední včetně vyučení (bez maturity) pokleslo o 2,7 p.b. Úplné střední (s maturitou) vzdělání a vyšší se zvýšilo o 4,0 p.b. a vysokoškolské vzrostlo za posledních deset let o 4,4 procentní body.

Tab. 8.2 Obyvatelstvo podle výsledků sčítání 1970 až 2011

	1970	1980	1991	2001	2011
Počet obyvatel	550 465	591 334	596 903	595 010	589 790
muži	269 177	288 604	290 918	290 061	288 329
ženy	281 288	302 730	305 985	304 949	301 461
Obyvatelstvo podle věku					
muži:					
0 - 14 let	65 415	73 433	66 338	50 452	42 570
15 - 64 let	178 886	184 711	196 784	208 534	207 254
65 a více let včetně nezjištěného věku	24 876	30 460	27 796	31 075	38 505
ženy:					
0 - 14 let	62 153	70 073	63 294	47 963	40 124
15 - 64 let	183 397	188 075	198 198	206 521	202 097
65 a více let včetně nezjištěného věku	35 738	44 582	44 493	50 465	59 240
Obyvatelstvo ve věku 15 a více let	422 897	447 828	467 271	496 595	507 096
z toho podle rodinného stavu:					
muži:					
svobodní	.	.	58 826	74 614	86 520
ženatí	.	148 701	148 816	142 009	129 304
rozvedení	.	.	9 797	15 451	22 726
ovdovělí	.	.	7 039	6 647	6 886
ženy:					
svobodné	.	.	41 058	54 578	64 226
vdané	.	148 951	149 006	142 351	129 646
rozvedené	.	.	13 615	20 294	28 643
ovdovělé	.	.	38 951	38 835	38 625
z toho podle nejvyššího ukončeného vzdělání:					
základní (vč. neukončeného)	.	214 212	164 899	123 193	95 067
střední vč. vyučení (bez maturity)	.	146 977	170 258	193 818	179 004
úplné střední (s maturitou) a vyšší	.	67 635	100 352	135 488	153 817
vysokoškolské	.	17 019	27 523	38 104	59 001
nezjištěno	.	1 048	2 483	3 863	18 024

Podíl ekonomicky aktivních z celkového počtu obyvatel v roce 2011 proti předchozímu sčítání klesl, snížil se také podíl zaměstnaných osob. Naopak podíl nezaměstnaných z ekonomicky aktivních obyvatel celkem se zvětšil.

Z celkového počtu obyvatel Zlínského kraje bylo v rozhodný okamžik sčítání lidu, domů a bytů v roce 1970 celkem 276,8 tis. obyvatel ekonomicky aktivních. V následujících sčítáních ekonomicky aktivních přibývalo, o 10,8 % na 306,7 tisíc v roce 1980 a dále o 2,1 % na 312,9 tisíc v roce 1991. Od tohoto sčítání již ekonomických obyvatel v kraji ubývalo. V roce 2001 proti předchozímu sčítání se počet EA snížil o 14,3 tisíc osob (o 4,6 %) a v roce 2011 byl zaznamenán pokles o 11,5 tis. lidí (o 3,9 %).

Mezi ekonomicky aktivními vždy převažovali muži a jejich podíl na celkovém počtu EA se pohyboval v rozmezí od 52,6 % (1991) do 55,2 % (2001).

Z ekonomicky aktivních bylo v roce 1991 celkem 98,1 % zaměstnaných (307,1 tisíc). V následujícím sčítání zaměstnaných ubylo o 34,8 tisíc a také jejich podíl z EA celkem se snížil o 6,9 p.b. na 91,2 %. I ve sčítání v roce 2011 se počet zaměstnaných snížil (o 14,3 tisíc) na 258,0 tisíc a jejich podíl poklesl o 1,3 procentní body na 89,9 %.

Nezaměstnaných osob z ekonomicky aktivních celkem v posledních třech sčítáních přibývalo. V roce 2001 proti předešlému sčítání vzrostl jejich počet o 20,5 tisíc a v roce 2011 činil přírůstek 2,8 tis. osob. Také podíl nezaměstnaných z celkového počtu ekonomicky aktivních narůstal. Proti hodnotě zjištěné v roce 1991 se v roce 2001 zvedl o 6,9 p.b. na 8,8 % a v následujícím sčítání 2011 byl přírůstek podílu proti hodnotě v roce 2001 o 1,3 p.b. vyšší a dosáhl 10,1 %.

Tab. 8.3 Ekonomická aktivita obyvatelstva podle výsledků sčítání 1970 až 2011

	1970	1980	1991	2001	2011
Ekonomicky aktivní	276 764	306 651	312 940	298 616	287 075
muži	.	161 842	164 713	164 897	157 150
ženy	.	144 809	148 227	133 719	129 925
v tom:					
zaměstnaní	.	.	307 121	272 340	258 013
muži	.	.	161 310	151 085	141 836
ženy	.	.	145 811	121 255	116 177
nezaměstnaní	.	.	5 819	26 276	29 062
muži	.	.	3 403	13 812	15 314
ženy	.	.	2 416	12 464	13 748
Ekonomicky neaktivní	273 701	284 683	283 963	293 713	280 849
muži	.	126 762	126 205	123 553	118 069
ženy	.	157 921	157 758	170 160	162 780
z toho nepracující důchodci	.	95 292	112 861	134 094	138 344
muži	.	33 979	40 371	49 334	52 343
ženy	.	61 313	72 490	84 760	86 001
Ekonomická aktivita nezjištěna	.	.	.	2 681	21 866
muži	.	.	.	1 611	13 110
ženy	.	.	.	1 070	8 756

Počet ekonomicky neaktivních se proti předchozímu sčítání snížil a také jejich podíl z trvale bydlících obyvatel poklesl. Počet nepracujících důchodců přibývá.

Počet ekonomicky neaktivních osob v roce 2011 proti sčítání v roce 2001 poklesl celkem o 12,9 tisíc osob (o 4,4 %) a také jejich podíl z celkového počtu obyvatel se snížil z 49,4 % v roce 2001 na 47,6 % v roce 2011.

Převážnou část z ekonomicky neaktivních tvoří nepracující důchodci. Jejich počet se v každém sčítání zvyšoval a v roce 2011 dosáhl 138,3 tisíc. Jejich podíl z ekonomicky neaktivních se zvětšoval při každém sčítání. A to z 33,5 % v roce 1970 na 49,3 % v posledním roce hodnoceného období 2011. Mezi nepracujícími důchodci převažovaly ženy, a to od 62,2 % (2011) do 64,3 % (1970).

8.2. Hospodařící domácnosti

Podíl hospodařících rodin tvořených jednotlivci rostl a v roce 2011 dosáhl 28,9 %.

Od roku sčítání v roce 1970 se počet hospodařících domácností v kraji zvyšoval. Jejich zvyšování se ve všech dalších sčítáních zpomalovalo a v roce 2011 dosáhl přírůstek pouze 0,7 % (o 1 620 hospodařících domácností proti roku 2001). Celkově bylo v kraji 229,7 tisíc hospodařících domácností.

Podíl těchto domácností, které jsou tvořeny jednou rodinou se v jednotlivých sčítáních stále snižoval z 74,7 % (1970) na 65,7 % (2011). Naopak narůstal podíl domácností tvořených jednotlivci z 19,8 % (1970) na 28,9 % (2011).

Podíl úplných rodin bez závislých dětí vzrostl, u neúplných rodin proti roku 2001 převážil podíl bez závislých dětí neúplné rodiny se závislými dětmi.

Z členění rodinných domácností podle typu převažovaly úplné rodiny. Jejich podíl na rodinných domácnostech klesal z 90,1 % (1980) až na 80,4 % (2011). V letech 1980 a 1991 převažovaly rodiny se závislými dětmi, v letech 2001 a 2011 naopak rodiny bez závislých dětí.

Neúplné rodiny tvořily v roce 1980 9,9 % z celkových rodinných domácností. V následujících sčítáních se jejich podíl zvyšoval až v roce 2011 dosáhl 19,6 %. V neúplných rodinách v roce 1980 převažovaly rodiny bez závislých dětí, v letech 1991 a 2001 naopak rodiny se závislými dětmi, avšak v roce 2011 opět bylo více rodin bez závislých dětí.

Tab. 8.4 Domácnosti podle výsledků sčítání 1970 až 2011

	1970	1980	1991	2001	2011
Hospodařící domácnosti celkem	169 628	200 417	215 706	228 062	229 682
z toho:					
jednotlivců	.	39 742	50 758	59 930	66 330
tvořené 1 rodinou	.	149 810	159 753	161 128	150 952
Rodinné domácnosti podle typu (%):					
úplné rodiny	.	90,1	87,3	83,0	80,4
bez závislých dětí	.	44,3	37,5	42,1	45,8
se závislými dětmi	.	45,8	49,8	40,9	34,7
neúplné rodiny	.	9,9	12,7	17,0	19,6
bez závislých dětí	.	5,6	6,0	7,8	10,5
se závislými dětmi	.	4,3	6,7	9,2	9,1

Poznámka: v roce 1980 namísto závislých dětí děti do 15 let

8.3. Domy a byty

Počty domů se v jednotlivých letech zvyšovaly, a to obydlých i neobydlých. Podíly obydlých domů se snižovaly.

Počet domů se v celém sledovaném čtyřicetiletém období v kraji zvyšoval až v roce 2011 dosáhl 141,8 tisíc domů. Z toho počet obydlých domů s výkyvem v roce 1991 se také zvyšoval a v posledním roce období činil 120,4 tisíc. Rostl také počet domů neobydlých, který v roce 2011 dosáhl takřka 7 tisíc. Z neobydlých domů zhruba třetina sloužila k rekreaci.

Podíly obydlých domů se proti celkovému počtu domů pravidelně snižovaly z 94,9 % (1970) na 84,9 % (2011). Naopak podíly domů neobydlých se neustále zvyšovaly, a to z 5,1 % (1970) na 15,1 % (2011).

Podíly rodinných domů z celkového počtu obydlých domů se během čtyřiceti let pohybovaly v rozmezí 92,1 % v roce 1980 do 93,8 % v roce 1970.

V členění obydlých domů podle vlastníka převažovala v posledních dvaceti letech (v dřívějších sčítáních nesledováno) fyzická osoba (v roce 2011 podíl 86,4 %). Poté následovala obec a stát a dále bytové družstvo. V roce 2011 přibyla skupina vlastníků tvořených spoluvlastníky bytů, a tvořila 8,5 %.

Tab. 8.5 Domovní fond podle výsledků sčítání 1970 až 2011

	1970	1980	1991	2001	2011
Dom y celkem	115 627	122 489	129 490	133 402	141 852
obydlé	109 724	113 117	113 037	114 576	120 444
neobydlé	5 903	9 372	16 453	18 826	21 408
z toho slouží k rekreaci	.	.	5 176	6 011	6 932
Podíl neobydlých domů (%)	5,1	7,7	12,7	14,1	15,1
Z obydlých domů:					
rodinné domy	102 968	104 159	104 396	105 977	111 050
bytové domy	4715	7 623	7 792	7 270	7 832
Podíl rodinných domů (%)	93,8	92,1	92,4	92,5	92,2
Obydlé domy podle vlastníka (%):					
fyzická osoba	.	.	88,8	91,5	86,4
obec, stát	.	.	7,8	2,2	1,3
bytové družstvo	.	.	2,9	2,1	1,2
spoluvlastnictví vlastníků bytů	8,5

Při sčítání v roce 1980 bylo zjištěno celkem 195,3 tisíc bytů. V následujících sčítáních se počty bytů vždy zvyšovaly až v roce 2011 dosáhl jejich počet 252,4 tisíc. Podíly obydlých bytů z celkového počtu však v následujících sčítáních klesaly, a to z 93,5 % (1980) na 86,0 % (2011). Opačná byla situace

u neobydlených bytů. Jejich podíly stále narůstaly, a to z 6,5 % (1980) na 14,0 % (2011).

V členění obydlých bytů podle druhu domu převažovaly rodinné domy. Jejich podíly z obydlých bytů celkem se však v jednotlivých sčítáních snižovaly a pohybovaly se v rozmezí 57,6 % (1991) do 62,1 % (1980).

V členění bytů podle právního důvodu užívání bytu došlo během posledních třiceti let k výrazným změnám. V roce 1991 převládal důvod byt ve vlastním domě 53,0 %. Poté následovaly nájemní byty (21,8 %) a družstevní byty (21,4 %). Zcela nepatrnou část tvořily byty v osobním vlastnictví (0,7 %). Za dvacet let se poměry změnilly a v roce 2011 bylo zjištěno, že stále převažují byty ve vlastním domě (48,3 %). Dále se zvýšil podíl bytů v osobním vlastnictví (18,8 %), klesl podíl nájemních bytů (14,8 %) a poklesl výrazně podíl družstevních bytů (6,9 %).

V rozdělení obydlých bytů podle převládajícího způsobu vytápění převažovalo ústřední topení. Podíl bytů s tímto vytápěním vzrostl z 61,4 % (1991) na 86,6 % (2011). Podíly bytů s etážovým topením klesaly z 20,9 % v roce 1991 až na 4,3 % v roce 2011. Kamen se využívalo v roce 1991 ze 17,1 % a jejich podíl klesl v roce 2011 na 6,7 %.

Průměrný počet osob na jeden obydlý byt klesal z 3,21 osob (1980) až na 2,62 osob (2011).

Tab. 8.6 Bytový fond podle výsledků sčítání 1970 až 2011

	1970	1980	1991	2001	2011
Byty celkem	.	195 254	214 366	231 247	252 396
obydlé	153 110	182 534	196 120	204 806	217 093
neobydlé	.	12 720	18 246	26 441	35 303
Podíl neobydlých bytů (%)	.	6,5	8,5	11,4	14,0
Obydlé byty podle druhu domu:					
v rodinných domech	.	113 399	112 904	118 925	125 902
v bytových domech	.	67 522	82 021	84 285	88 649
Podíl bytů v rodinných domech (%)	.	62,1	57,6	58,1	58,0
Obydlé byty podle právního důvodu užívání bytu (%):					
ve vlastním domě	.	.	53,0	50,5	48,3
v osobním vlastnictví	.	.	0,7	14,8	18,8
nájemní	.	.	21,8	12,3	14,8
družstevní	.	.	21,4	14,4	6,9
Obydlé byty podle převládajícího způsobu vytápění (%):					
ústřední	.	.	61,4	78,8	86,6
etážové	.	.	20,9	7,0	4,3
kamna	.	.	17,1	10,9	6,7
Počet osob na 1 obydlý byt	.	3,21	3,02	2,87	2,62